

DOI: 10.18524/2312–6809.2019.29.180602

УДК 811.11(72)

ОБ’ЄКТИ ВИСМІЮВАННЯ У ТВОРЧОСТІ ДІТЕРА НУРА*Руслан Усенко, аспірант**Одеський національний університет імені І. І. Мечникова**orcid.org/0000–0002–4610–2008**usenko.ruslan1994@gmail.com*

Стаття присвячена вивченню об’єктів висміювання у творі німецького автора Дітера Нура «Das Geheimnis des perfekten Tages», який є сучасним письменником-коміком; він був удостоєний декількох нагород у сфері гумору. Були відібрані і проаналізовані уривки, що містять комічний ефект. В таблиці дається пояснення кожному обраному з тексту прикладу, так само визначається частотність об’єктів, над якими автор твору іронізує.

Ключові слова: *Дітер Нур, гумор, іронія, комічний ефект.*

Поняття гумор і, зокрема, особливості національного німецького гумору є актуальними для сучасної науки. Дана стаття присвячена дослідженню цих проблем на матеріалі твору «Das Geheimnis des perfekten Tages» сучасного німецького письменника і актора Дітера Нура.

Гумор — це складне і багатоаспектне явище. Він являє собою засіб передачі думок і почуттів не тільки позитивних, таких як радість, а й часто — негативних, які не прийнято відкрито виражати в суспільстві. Лінгвісти і психологи стверджують, що гумор є соціальним інструментом, який дозволяє знімати психологічну напругу і покращувати взаємини. До того ж, він, без сумніву, є засобом соціалізації.

Продукувати гумор може лише людина, яка володіє дотепністю, тобто умінням несподівано з’єднувати такі думки, у яких, на перший погляд, немає точок дотину.

Відповідно, знаходити ці точки, іншими словами, адекватно сприймати гумористичний текст може лише той, у кого є інтелектуальна і психологічна підготовка, хто орієнтується в реаліях, дискурсі і національних концептах тієї чи іншої культури. Адекватне розуміння гумору, декодування з боку читача або слухача є обов’язковою складовою його функціонування. Тому, ми вважаємо, що подібні ситуації потребують лінгвокультурного пояснення.

Гумор за своєю суттю має національну своєрідність. При прочитанні іноземного тексту або прослуховуванні теле- або радіопередачі

в реципієнта часто виникає нерозуміння комізму ситуації, оскільки мають місце розбіжності мовних картин світу. Те, що в одній країні вважається смішним, в менталітеті іншої країни може бути табу. Дуже часто можна почути думку про те, що в німців «дивні» жарти або що почуття гумору в них і зовсім відсутнє. Але, звичайно, це не може бути об'єктивним твердженням, оскільки іноземець намагається оцінити і зрозуміти будь-що з власної лінгвокультурологічної точки зору. Відповідно, дуже часто інтерпретація комічного буває або помилковою, або взагалі недоступною для іноземного читача або слухача.

В даному дослідженні ми розглянемо комічне у творі Дітера Нура «*Das Geheimnis des perfekten Tages*» і спробуємо визначити об'єкти висміювання автора.

Отже, відомо, що Дітер Нур є видатним німецьким коміком. Книги автора користуються величезною популярністю, квитки на його виступи миттєво розкуповуються. Його тексти складаються, власне, із самих виступів. Іншомовний читач або слухач назвав би його стендап-коміком, про що свідчать його виступи перед аудиторією, спілкування з глядачами безпосередньо. Німецькі критики відносять гумор Д. Нура до «інтелектуального кабаре». «*Das Kabarett*» — це мистецтво малих форм у вигляді скетчів або шансонів, які в пародійній, дотепній манері критикують політичні порядки і соціальні недоліки [2]. Автор іронізує у своїх текстах як над особливостями побуту людини (його звички, звичаї, уподобання), так і над суспільним життям сучасної Німеччини, включаючи всі актуальні проблеми та риси національного характеру.

Культурні цінності виражаються категоріями, які вивчаються в рамках гуманітарних наук — культурології, історії, антропології, соціології. В культурології під цінностями розуміються найважливіші компоненти людської культури, які розглядаються із нормами та ідеалами суспільства [1, с. 130]. Мовне вираження концептів національної культури є особливо значущим для представників відповідної національної спільноти.

Говорячи про лінгвокультурологічні концепти Німеччини, варто наголосити на тому, що вони модифікувалися і змінювалися в діяхронії. Свідченням тому може бути ХХ століття, в якому німецький народ пережив дві світові війни, розкол держави з подальшим возз'єднанням, і *Vergangenheitsbewältigung* [5, с.124], тобто «подолання минуло-

го», розплата за діяння Третього Рейху перед світовою спільнотою. Можна констатувати те, що сучасні ціннісні орієнтири німців – це є симбіоз традиційних і нових цінностей. Серед таких, які «ідентифікують» німецьку ментальність Т. С. Медведєва виділяє п'ять ключових концептів — *ORDNUNG* (порядок), *SICHERHEIT* (безпека, впевненість в майбутньому), *DISZIPLIN* (дисципліна), *FLEIß* (старанність, слухняність), *PÜNKTLICHKEIT* (пунктуальність) [1, с. 132].

Німці ставляться до гумору надзвичайно серйозно. В німецькому суспільстві існують певні рамки, за межі яких виходити не варто. Наприклад, жарти і анекдоти про євреїв і нацистів. Не прийнято сміятися над іноземцями. Німецький гумор відрізняється точністю і конкретикою. Одним із основних об'єктів висміювання є характерні особливості жителів окремих регіонів Німеччини: нахабство, безпечність баварців, спритність берлінців, підступність саксонців і скупість швабів.

Нурівська іронія цікава тим, що вона виявляє недоліки ментальних «ідеалів» не тільки Німеччини, але й інших країн (США, СРСР, Австрії), використовуючи широкий спектр художніх засобів, таких як, метафора, метонімія, зевгма, перебільшення, парадокс, алюзія тощо.

В таблиці показані уривки з книги «*Das Geheimnis des perfekten Tages*», в яких висміюються різні об'єкти побутового, соціального, політичного життя німецьких громадян.

Beispiel	Об'єкти висміювання
<i>Normalerweise schlafe ich wie ein Stein, wie ein Baby, eine Leiche oder ein Regierungsrat im Verkehrsdezernat. S. 8</i>	Висміювання байдужості чиновників, які сплять на зборах
<i>Das Dasein ist eigentlich ein angenehmer Zustand, vorausgesetzt, die Verdauung ist in Ordnung und die Warmwasseraufbereitung funktioniert... Das Altern ist unangenehm. S. 9</i>	Самоіронія. Відносність правильності загальнолюдських тверджень
<i>Wer sein positives Lebensgefühl nicht verliert, hat nicht nur Gl?ck gehabt, sondern auch die Sensibilität eines Schnitzelklopfers. Gut so. S. 10–11</i>	Невміння співпереживати, співчувати (позитивне мислення не завжди пов'язане зі співчуттям до ближнього)
<i>War Jesus Nichtraucher? S. 17</i>	Виправдання власних шкідливих звичок, оскільки є сумнів у справедливості Бога

Beispiel	Об'єкти висміювання
<i>Spielsucht ist unter Weichtieren wenig verbreitet. S. 17</i>	Самоіронія, яка спрямована на неприйняття слабкостей людини і яка уподібнюється одноклітинним істотам
<i>Der dritte Weltkrieg könnte irgendwann wegen einer fehlenden Flatrate verloren werden. S. 20</i>	Залежність сучасної людини від гаджетів
<i>Ich liege im halbawachen Zustand da und denke darüber nach, ob der Tod auch im 21. Jahrhundert immer noch eine Sense benutzt. S. 21</i>	Залежність сучасної людини від гаджетів
<i>Der Jurist denkt sich Formulierungen aus, die ein normaler Mensch nicht verarbeiten kann. S. 26</i>	Ускладнений стиль ділового мовлення
<i>Über Juristen... Warum sind hier keine Kamerateams, die uns das Biotop zwischen Teeküche und Kopierer zeigen, Staatsdiener in freier Wildbahn? S. 27</i>	Вузькість бюрократичного мислення
<i>Elefanten wälzen sich im Stau und schätzen ihre Haut so gegen Parasiten, das geht auch. Schweine suhlen sich, warum nicht? Aber genau das ist der Grund, warum Elefanten oder Schweine so selten Bus fahren! S. 28–29</i>	Натяк на стабільність людської поведінки, людський конформізм
<i>Meine Mutter war eine Superheldin, war Fleckenwoman, die alle B?sen dieser Welt besiegte, den Ketchupman, Schokoladendevil oder sogar den damals nur im Sommer erscheinenden Kirschfleckenger! S. 29</i>	Усюдишуща реклама, яка формує свідомість сучасної людини
<i>Lavo ergo sum. S. 31</i>	Самоіронія, що базується на перебільшеній прихильності німців до чистоти
<i>Kann es ein Paradies geben, einen Ort, an dem nur Gutes ist? Und was bedeutet das: «nur Gutes»? «Machen dort die Schokoriegel schlank? Wenn immer gutes Wetter ist, werden sich nicht einzelne Bewohner Regen wünschen? S. 34</i>	Відносність поняття добра і зла. Висміювання уявлень віруючих про переваги раю
<i>Ist das für die Begleitdamen dann ebenfalls das Paradies? Oder holt man die aus</i>	Відносність поняття добра і зла. Висміювання уявлень віруючих про

Beispiel	Об'єкти висміювання
<i>der Hülle? Der Urgrund liegt im Nebel. S. 34</i>	жорстокість пекла
<i>Soll die Straße stabil sein, muss der Untergrund verdichtet werden. Ein wichtiges Werk. Aber kann es nicht verrichtet werden, wenn ich in Urlaub bin? Oder tot? S. 40</i>	Конфлікт особистих бажань, що вступають у суперечність із суспільними потребами
<i>Wenn du aus den Träumen erwacht beginnst die Fremdbestimmtheit. Du bist ein Sklave deiner physischen Existenz, des biologischen Terrors, der uns immer wieder die gleichen Befehle entgegenbrüllt: «Iss! Schlaf! Geh aufs Klo! Beweg dich!» S. 42</i>	Біологічна суть (форма) існування людини розглядається як залежність від її насущних потреб
<i>Alle fordern. Nicht nur Menschen, auch Dinge! Die Salami fordert, in Frischhaltefolie gelegt zu werden... Das Auto verlangt nach Nahrung, will zur Tankstelle und droht bei Nichtbeachtung seines Willens mit Arbeitsverweigerung. Der Kühlschrank knurrt und will gefüllt sein. S. 42</i>	Висміювання песимістичних поглядів на взаємозалежність процесів, понять і явищ у світі
<i>In der Pyramide der Verrücktheit besetzen die Gehirnklempner ohnehin mit Sicherheit eine der obersten Stufen. S. 44</i>	Висміюється неприродна система цінностей, яка домінує в сучасному суспільстві
<i>Ein Blick ins Internet verrät, ob sich die Welt noch dreht. Warum sollte man aufstehen, wenn die Sonne explodiert? Dann besser ausschlafen, Fenster schließen und Klimaanlage anstellen. S. 48</i>	Інтернет-залежність, яка негативно впливає на світовідчуття сучасної людини
<i>Paläontologen aus Bristol rekonstruieren das Gezirpe eines 165 Millionen Jahre alten Grillenfossils. Leider ohne Soundfile. Wie wird die alte Grille klingen? Wahrscheinlich wie eine neue Grille. S. 49</i>	Висміювання прагнень учених вести дослідження псевдопроблем, які є затратними і не вартими уваги
<i>Wo ist überhaupt Bristol? Es liegt im Südwesten von England und ist, das behauptet zumindest Google, die achtgrößte Stadt der Insel. Google muss es wissen. Und selbst wenn Bristol die neunte Stadt Englands wäre, dann würde Google</i>	Піддаються сумніву авторитетність даних, наявних у Google та неправомірно величезні обсяги непотрібної інформації для його користувачів

Beispiel	Об'єкти висміювання
<i>eben so viel Menschen dort ansiedeln, bis es wieder stimmen w?rde. Google ist die Macht. May theforcebewithyou. S. 49</i>	
<i>Ein Hahn denkt nicht nach ?ber das Aufstehen. Ihm ist es auch egal, dass er an den Füßen keine Federn hat. Ich habe auch ebenfalls keine Federn an den Füßen, stehe dennoch nur ungern auf. S. 50–51</i>	Самоіронія, яка спрямована на власні недоліки (відсутність пунктуальності)
<i>Das Hirn ist eine Müllkippe. Es kommt alles hinein, manches zersetzt sich, aber das Schlimmste bleibt auf ewig deponiert. S. 53</i>	Висміювання консервативного мислення
<i>Das Telefon klingelt. Wer jetzt mich anruft, will mich akustisch verletzen. Der Speer der Neuzeit ist der Klingelton. Er soll ins Herz treffen, bohrt sich ins Gemüt, frisst sich durch die Ohrmuschel und landet tief im Kopf, wo er sein Gift entfaltet. S. 53</i>	Зворотній бік доступної комунікації (порушення особистого простору, яке травмує психіку)
<i>In Indien stehen Sandhus für 20 Jahre auf einem Bein, um den Göttern ihre unabdingbare Unterwerfung zu beweisen. Ich glaube: Wenn Gott gewollt hätte, dass wir auf einem Bein stehen, hätte er uns das zweite nur für Notfälle im Rucksack mitgegeben. S. 55</i>	Фанатичність релігійної свідомості
<i>Die Welt ist rätselhaft, aber nicht ungemütlich. Fraglos gibt es unvorstellbares Leid, aber auch Fortschritt. Es gibt Blasensteine, aber auch Zahnersatz. Der Mensch erfand das Schlie?pulver und den Getreideanbau, das Massaker, den Luftangriff und dicke Daunendecke — und all dies aus purer Selbstsucht, für Geld, Ruhm, Eigennutz oder um die Bewunderung des anderen Geschlechts zu erlangen — oder des eigenen, je nach Neigung. S. 55–56</i>	Неоднозначність результатів людського прогресу. Піддаються сумніву добросесність вчених і першовідкривачів
<i>Ein Huhn nimmt den Diebstahl nicht übel. Sein Gehirn hat die Grö?e einer</i>	Розумові здібності та етичні норми, які не завжди корелюються

Beispiel	Об'єкти висміювання
<i>Erbse und ist ausschließlich mit administrativen Tätigkeiten wie Atmen oder Verdauen beschäftigt. S. 59</i>	з величиною мозку

Досліджуючи спрямованість висміювання Дітера Нура, можна з упевненістю сказати, що в його текстах переважає самоіронія. Автор зображує нам типового німця, який не так ідеальний, як про нього пишуть у книгах з культурології або про якого ми чуємо в телепередачах. Він має свої переваги, але й недоліки теж присутні в його характері, оскільки прототипу ідеального громадянина не існує. Це всього лише вигадка, химера. Німцям властива охайність, якою вони безумовно пишаються і виховують її в кожному наступному поколінні. Вони відповідальні перед законом, щиро поважають представників влади за те, що ті забезпечують їм гідне життя. Вони педантичні, їх прагнення до наведення порядку заворожує. Раціональність поєднується з практичністю і зручністю. Жителі Німеччини так само дуже економні. У них не модно прогулюватися по магазинах. Вони економлять свої гроші і час [3, с. 299–300]. Іронізуючи над самим собою, як над типовим представником німецької ментальності, Дітер Нур розкриває нам такі людські вади, як лінь, дурість, слабкість, відсутність пунктуальності.

Автор так само ставить під сумнів абсолютність таких філософських понять, як добро і зло, і демонструє їх відносність у житті людини. Чи справді в раю все ідеально, що в ньому особливого? «Там не товстіють від шоколадних батончиків» або «якщо там завжди хороша погода, чи не хочуть місцеві жителі дощу»? Д. Нур не дає нам відповіді на ці питання, зате змушує задуматися над сутністю антонімічних понять «добра і зла».

Інтернет, доступність мобільного зв'язку, гаджети — все це результат людської праці та розвитку і можливостей інтелекту декількох десятиліть. Але якщо подивитися на це з іншого боку, то маючи мобільний телефон, ми не можемо себе ніяк відгородити від всюдоступності зв'язку, від сотень повідомлень і дзвінків. Медаль має дві сторони, і вони завжди тотально будуть відрізнятися одна від одної. Дітер Нур у контексті твору неодноразово вдається до даного фразеологізму, щоб показати нам те, що будь-яка сутність має протилежні прояви, які тісно пов'язані, невіддільні одна від одної.

Гумор є невід’ємною частиною національної картини світу. Він присутній у великій кількості ситуацій з колективної пам’яті того чи іншого народу, з’єднаних певною тональністю і прикладами поведінки людей. Його цінність полягає у знятті напруги за допомогою психологічної розрядки у вигляді позитивних емоцій. Так само варто відзначити те, що вивчення і адекватне розуміння гумору вимагає не тільки лінгвістичних знань, а й знання лінгвокультурологічних концептів, наявності певної лінгвокраїнознавчої ерудиції [4, с. 172].

Дітер Нур, безумовно, є коміком-інтелектуалом. Майстерне володіння літературною німецькою мовою в нього гармонійно поєднується з природною дотепністю. Симбіоз цих двох компонентів породжує своєрідну іронію. Іронію, яка доступна для розуміння більшості людей, хоча часом вона може бути глибоко прихована у підтексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Медведева Т. С. Ценности немецкого народа: история и современность. Вестник Удмуртского университета. История и филология. 2010. № 3. С. 130–134.
2. Словник «Duden der Rechtschreibung» [Електронний ресурс] // сайт, 2019. Режим доступу до ресурсу: <https://www.duden.de/rechtschreibung/Kabarett>
3. Тюрина Т. С., Копитін В. Ю. Особливості німецького менталітету. Молодий вчений. Міжнародний науковий журнал. 2018. № 15 (201). С. 299–301
4. Романова Е. В. Немецкий юмор: лингвистический и культурологический аспекты. Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов, 2014. № 7 (37): в 2 ч. С. 168–172.
5. Frei N. 1945 und wir. Das dritte Reich im Bewusstsein der Deutschen. München, 2005. 240 с.
6. Nühr, Dieter. Das Geheimnis des perfekten Tages. Bastei Lübbe AG, Köln, 2015. 307 с.

ОБЪЕКТЫ ВЫСМЕИВАНИЯ В ТВОРЧЕСТВЕ ДИТЕРА НУРА

Руслан Усенко, аспирант каф. нем. фил.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

Статья посвящена изучению объектов высмеивания в произведении немецкого автора Дитера Нура «Das Geheimnis des perfekten Tages», который является современным писателем-комиком; он был удостоен нескольких наград в области юмора. Были выбраны и проанализированы отрывки, содержащие комический эф-

фект. В таблиці дається пояснення кожному выбранному из текста примеру, а также определяется частотность объектов, над которыми автор произведения иронизирует.

Ключевые слова: Дитер Нур, юмор, ирония, комический эффект.

OBJECTS OF RIDICULE IN THE WORKS OF DIETER NUHR

Ruslan Usenko, Ph.D. candidate

Odesa Mechnikov National University, Ukraine

This article is dedicated to the study of objects of ridicule in the work of the German writer Dieter Nuhr «Das Geheimnis des perfekten Tages», who is a modern writer-humorist; he was awarded several literary awards. The functional orientation of his humor has a wide range: from common everyday unpretentious jokes to multidimensional ironic constructions with a subtext that is understandable only to those who are well versed in German cultural and historical discourse. He is keenly interested in questions of not only German reality, but also international problems. Making fun of the shortcomings of individuals and communities, he tries to help them overcome these shortcomings, and thereby contributes to the overall development of progress and to the positive evolution of all of humanity.

Excerpts containing a comic effect were selected and analyzed as research material. The table gives an explanation for each example selected from the text, and also determines the number of objects over which the author of the work is ironic. Exploring the direction of ridiculing Dieter Nuhr, it is safe to say that his texts are dominated by self-irony. He snipes at himself as data typical representative of the German mentality, Dieter Nuhr shows to us such human flaws as laziness, stupidity, weakness, and lack of punctuality. The author also places in question the absoluteness of such philosophical concepts as good and evil and demonstrates their relativity in human life. Dieter Nuhr does not give us the answers to these questions, but makes us think about the essence of the antonymic concepts of «good and evil.» It is worth noting that the study and adequate understanding of humor requires not only linguistic knowledge, but also knowledge of linguacultural concepts, the presence of a certain linguistic erudition.

Key words: Dieter Nuhr, humor, irony, comic effect.

REFERENCES

1. Medvedjeva T. S. Cinnostinimec'kohonarodu: istorija i sučasnist' [Values of the German people: history and modernity], VisnykUdmurts'kohouniversytetu. Istoriya i filolohija. 2010. no. 3.pp. 130–134. [in Russian]
2. Slozny'k «Duden der Rechtschreibung» (2019), «Orthographic dictionary», available at: <https://www.duden.de/rechtschreibung/Kabarett>(access Mai 12, 2019) [in German]
3. Tyury'na. T. S. and Kopy'tinV. Yu. Osobly'vostinimecz'kogomentalitetu [Features of the German mentality], Molody'jvcheny'j. Mezhdunarozhnyjnaukovy'jzhurnal. 2018. no.5 (201)pp. 299–301 [in Russian]

4. Romanova E. V. Nimecz'ky'jgumor: lingvisty'chny'jikul'turologichny'jaspekty' [German humor: cultural and linguistic aspects] *Filologichninauky'. Py'tannya-teoriyi i prakty'ky'*. Gramota, 2014, no.7 (37) u 2-x ch.pp. 168–172 [in Russian]
5. Frei N. 1945 und wir. Das dritte Reich im Bewusstsein der Deutschen. M?nchen, 2005 240 p. [in German]
6. Nuhr, Dieter. Das Geheimnis des perfekten Tages. Bastei Lübbe AG, Köln, 2015 307 p. [in German]

Стаття надійшла до редакції 24 травня 2019 р.